

особливостей об'єктивно та адекватно схарактеризувати й описати всі види, передумови, причини правопорушень і злочинних виявів. Тому увагу в контексті інтеграції слід приділити психології як одній із допоміжних дисциплін.

Список використаних джерел

1. Jacoby J. Classics of criminology. Long Grove, IL : WavelandPress, 2004.
2. Conklin J. Criminology. Boston : Allyn&Bacon, 2007.
3. Piquero A., Mazarolle P. Life course criminology: Contemporary and classic readings. Belmont, CA : Wadsworth, 2001.

Бондаренко О. М., курсант 4-курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ;

Литвинова О. О., курсант 4-курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: професор кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент ***Кісілюк Е. М.***

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ НА ҐРУНТІ РАДИКАЛІЗМУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження зумовлена стрімкою активізацією радикальних екстремістських і терористичних загроз, які зумовлюють небезпечність існування людини, держави та суспільства загалом. Значущість проблеми суспільної радикалізації полягає в тому, що її основою є кризові явища в соціально-економічній, політичній, духовній сферах, а також міжетнічні та міжрелігійні відносини, геополітичний і зовнішньоекономічний впливи.

Пошук ефективних шляхів протидії радикалізації без перебільшення можна вважати одним із найбільш серйозних викликів ХХІ ст. для більшості провідних країн світу.

На сьогодні вже ні в кого не викликає сумнівів той факт, що ефективна діяльність у цій сфері потребує системного підходу з боку держави.

Необхідність кримінально-правової протидії радикалізму виникла у зв'язку з глобалізацією міжнародних стосунків, встановленням спрощеного режиму перетину державних кордонів, численними імміграційними процесами, загостренням різних соціальних конфліктів (зокрема міжнаціональних, міжрасових і міжконфесійних) та багатьма іншими причинами.

У законодавчому полі наразі відсутнє правове (законодавче) визначення понять «екстремізм» і «радикалізм», критеріїв їх розмежування як одне з одним, так і з поняттям «тероризм». Ми пропонуємо визначити поняття радикалізму таким чином: практична й ідеологічна орієнтація певних структур, мета яких полягає у принциповій зміні суспільних та державних інститутів шляхом рішучих, кардинальних дій.

Грунтуючись на результатах аналізу світового досвіду, можна виокремити такі *причини радикалізму*:

1. Загальні державно-соціальні проблеми: низький рівень моральної та правової свідомості суспільства; екологічні проблеми; економічна нестабільність у державі; зміна стереотипів та орієнтирів поведінки, зумовленої зміною політичного режиму, недостатній рівень освіти, відсутність належної підтримки інституту сім'ї, а також чіткої та результативної молодіжної політики держави, зміна системи цінностей та ідеалів, що зумовлені особливостями психіки молоді тощо.

2. Проблеми нормативно-правового забезпечення: правовий нігілізм, низький рівень взаємодії державних органів і громадських організацій у правовому полі тощо.

3. Вплив на населення радикалізованих політичних структур (праворадикального, ліворадикального, проросійського спрямування).

4. Поширення культу насильства, ідей расової, національної ненависті, ксенофобії в мережі Інтернет (наприклад, у мережі постійно функціонують 30 веб-сайтів неонацистського та ультранационалістичного характеру) та ЗМІ тощо.

5. Недоліки правоохоронної системи: недостатній рівень діяльності правоохоронних органів (Національної поліції

України, Служби безпеки України, прокуратури) зі своєчасного виявлення, припинення та запобігання радикальним настроєм у суспільстві.

6. Ідеологічні розбіжності діяльності політичних і громадських організацій: наприклад, наявні конфлікти (як ідеологічні, так і фізичні) між деякими націоналістичними організаціями та угрупованнями скінхедів.

Одним з основних напрямів діяльності держави у сфері протидії радикалізму є законодавче закріплення в КК України кримінальної відповідальності за вчинення радикально спрямованих суспільно-небезпечних діянь з мотивів упередження.

Злочини на ґрунті радикалізму – це діяння, учинені з мотивів упередження. Саме такий мотив відрізняє ці злочини від інших. Причому злочин на ґрунті радикалізму не є одним конкретним правопорушенням: це можуть бути залякування, погрози, пошкодження майна, напад, вбивство чи будь-яке інше кримінальне правопорушення.

Мотиви радикалізму означають упереджене ставлення правопорушника до жертви через специфічну ознаку, яка уособлює глибоку та фундаментальну частину спільної ідентичності певної групи (наприклад, расу, мову, релігію, етнічну приналежність, національність, стать, політичні переконання тощо). Сутність злочину, учиненого з мотивів радикалізму, полягає в тому, що злочинець вчиняє його з мотивів, викликаних його особистим ненавистницьким (упередженим) ставленням до жертви, котра має специфічний статус чи належить до певного соціального прошарку.

На сьогодні в низці статей КК України зафіксовано специфічні мотиви, що стосуються саме кваліфікуючих ознак відповідних складів злочинів. Зокрема, законодавча конструкція «з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості» наявна в ч. 2, 3 ст. 110, п. 14 ч. 2 ст. 115, а також у ч. 2 ст. 121, ч. 2 ст. 122, ч. 2 ст. 126, ч. 2 ст. 127, ч. 2 ст. 129, ст. 161, ст. 300, ст. 442; як обставина, що обтяжує покарання – у п. 3 ч. 1 ст. 67 Кодексу. Зміст мотиву радикалізму буде однаковим під час учинення всіх злочинів, передбачених вищезазначеними кримінально-правовими нормами.

Водночас КК України містить спеціальну норму, що встановлює відповідальність за порушення рівноправності

громадян з огляду на їх расову, національну належність або релігійні переконання (ст. 161 КК України). Об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що забезпечують рівноправність громадян та їх права.

Цей злочин може набувати форм: 1) дії, спрямованої на розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі й гідності; 2) образи почуттів громадян у зв'язку з їх релігійними переконаннями; 3) прямого чи непрямого обмеження прав громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками; 4) встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за зазначеними вище ознаками.

Під час кваліфікації цього злочину потрібно дотримуватися такого правила: якщо в разі вчинення умисного тяжкого або середньої тяжкості тілесного ушкодження, побоїв і мордувань, катування або погрози вбивством були наявні мотиви расової, національної чи релігійної нетерпимості, то вчинене кваліфікують за частинами другими тих статей, що передбачають відповідальність за ці злочини. Якщо наявне порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності або релігійних переконань, то вчинене (залежно від певних обставин) слід кваліфікувати додатково також за ч. 2 або 3 ст. 161 КК України. Проте умисне завдання легкого тілесного ушкодження в процесі вчинення злочину, передбаченого ст. 161 КК України, охоплюється поняттям «насильство», про яке йдеться в ч. 2 цієї статті.

Основними шляхами подолання радикалізму в Україні є:

1. Нормативне закріплення відповідальності за поширення ідеології радикалізму, ідей расової, національної нетерпимості, ксенофобії серед осіб (зокрема неповнолітніх) у межах окремої статті КК України.

2. Організація постійного моніторингу щодо виникнення нових радикальних об'єднань, виявлення радикальних настроїв у суспільстві (особливо в мережі Інтернет) та їх профілактика.

3. Створення умов для здійснення правоохоронними органами України профілактичних заходів щодо попередження масових хуліганських проявів з боку неформальних радикально

налаштованих об'єднань під час масових заходів, футбольних матчів тощо.

4. Активізація роботи зі ЗМІ та громадськістю з метою викриття й демонстрації негативних наслідків поширення радикалізму.

Підсумовуючи вищевикладене, можна дійти висновку, що боротися з радикалізмом мають професіонали, тому необхідно створити Єдиний центр міжнародного співробітництва щодо протидії радикалізму, дія якого буде зосереджена не окремо в кожній країні, а поширюватиметься на весь світ і координуватиметься єдиним центром. Єдиний центр міжнародного співробітництва щодо протидії радикалізму має збирати й аналізувати інформацію про факти радикальних проявів та злочинів, учинених з мотивів расової, національної та релігійної нетерпимості, на основі чого розробляти пропозиції стосовно шляхів подолання.

Також, на нашу думку, протидіяти виявам радикалізму слід починаючи ще з роботи серед дітей. У школах доцільно проводити спеціальні тренінги за участі дітей, їхніх батьків, педагогів, психологів, а також відповідних підрозділів поліції. Такі тренінги мають на меті соціальне виховання нації. Наприклад, у Вені подібна програма тривала протягом двох років та охопила майже 2000 дітей.

У межах боротьби з радикалізмом головним завданням є попередження його проявів на ранніх стадіях, адже легше й безпечніше переконати особу відмовитись від її настроїв, ніж у подальшому боротись із наслідками.

Беззаперечним є те, що ефективність встановлення демократичних інституцій і громадянського суспільства залежить від рівня дотримання принципів плюралізму ідей, толерантного ставлення до думок меншості, забезпечення умов у межах держави для мирного співіснування культур різних народів, становлення й розвитку міжконфесійної та міжетнічної злагоди, політичної стабільності в державі.